

Єрченко О. В.,

Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького, м. Львів

## КОМПРЕСІЯ ЯК СТИЛЬОВА РИСА КОМПОЗИЦІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ АНОТАЦІЇ

*Стаття розглядає явище компресії як спосіб викладу мовного матеріалу та погляди дослідників на це явище. Компресія в контексті творення анотації є своєрідною структурно-семантичною обробкою певної інформації, що призводить до її згортання як в плані виразу, так і в плані змісту. Основне функціональне значення компресії полягає у максимально економічному використанні мовних засобів для передачі наукової інформації.*

**Ключові слова:** компресія, виклад наукового матеріалу, мовні засоби, план виразу, план змісту.

*The article considers the phenomenon of compression as the way to present the language material and views of researches concerning the phenomenon. Compression, in the context of creating an abstract, is a peculiar structural-semantic presenting of certain information which leads to its shortening in expression and content. The main functional importance of compression is the maximum economical use of language means for presenting research information.*

**Key words:** compression, presenting of research material, language means, the way of expression, the way of content.

При читанні наукової літератури привертають увагу певні стильові риси тексту, такі як послідовність, обумовленість викладу фактичного матеріалу, строгий однозначний відбір лексики термінологічного та не термінологічного характеру, прагнення до максимальної повноти опису, з одного боку, і компресія – з іншого. Сукупність цих рис визначає спосіб викладу наукового матеріалу.

Проблема мовної компресії привертала увагу багатьох дослідників як явище, яке має свої особливості не лише в плані простого скорочення об’єму тексту, як це може здатися на перший погляд. Зменшуючи об’єм тексту, ми повинні зберегти його зміст, використовуючи певну систему мовних засобів.

Досліджуючи природу поняття анотації в плані оформлення її змістової структури, необхідно враховувати компресію як стильову рису композиційної організації компонентів мегатексту. У лінгвістичній літературі немає однастайності й об’єктивності мовознавців щодо визначення даного явища. Так, Є. С. Троянська трактує компресію як “...оптимальний варіант вираження, за якого немає жодного зайвого й жодного забраклого слова” [9, с. 46]. Окрім того, саме поняття “компресії” нерідко зводиться до його часткових проявів, як, наприклад, у М. Д. Степанової та Г. Хельбіга, які

трактують компресію як здатність однієї морфеми, графічної чи словотвірної, поєднувати у собі декілька категорійних значень [8, с. 86]. Зокрема, І. М. Жилін розуміє компресію як випущення в акті комунікації загального елемента складних чи похідних слів, які виступають у функції однорідних членів [4, с. 16], а Т. Н. Мальчевська – еліipsis [5, с. 60].

Цілий ряд дослідників підходить до цього питання з суто структурної (кількісної) точки зору. Відповідно, компресія розглядається як процес скорочення обсягу, тобто фізичної протяжності окремих структур тексту із збереженням їх змісту. У цьому контексті Л. Н. Мурзін говорить, що “компресія охоплює засоби опису, мовну форму презентації даної ситуації, але не інформацію, що передається. Заміна повної структури компресованою, таким чином, не змінює принципово інформаційної сторони мови” [6, с. 37]. Згідно з О. Ф. Вакуліною, компресія – “це закономірні трансформаційні перетворення вторинного порядку, що протікають у двобазових (а можливо й більше) трансформах, які сприяють перетворенню складних розгорнутих конструкцій до менш складного (компресованого) виду. Однак, вони здатні передавати той самий обсяг інформації, що й повні синтаксичні конструкції” [1, с. 19]. Т. Н. Мальчевська відзначає, що “основне функціональне значення компресії полягає в максимально економному використанні мовних засобів для передачі найбільш повної наукової інформації” [5, с. 75]. На думку Н. А. Вінокурова, “підхід до компресії як до явища суто структурного (кількісного) можна вважати виправданим лише до певної міри й, загалом, навряд чи може бути визнаний задовільним. Адже тут явно простежується однобічне, кількісне розуміння терміну “мовна економія”. Як наслідок цього, поза полем зору залишається семантична, більш суттєва сторона компресії” [2, с. 37]. Л. Н. Мурзін зауважує, що “суть компресії не полягає у простому скороченні обсягу тексту, як це може видатись на перший погляд. Зменшивши обсяг тексту, ми повинні зберегти незмінним його зміст. Однак, при значній компресії здійснити це, по суті, неможливо” [6, с. 27]. Тут слід зазначити, що важко погодитись з думкою про відсутність впливу скорочення кількості мовних знаків окремих структур на їх інформативність. Ми погоджуємось з Г. Мозером та В. Г. Гаком, які розрізняють два типи мовної економії: кількісну (структурну) та якісну (семантичну) [9].

В. Г. Гак твердить, що “структурна економія полягає у переході від розгорнутого позначення, що складається з декількох компонентів, до одного слова... Семантичної економії [стосуються] ті випадки, коли номінацію представлено в обох співставлених висловлюваннях, але в одному з них вона має менш складний семантичний склад чи описує менш розвинуту фазу процесу” [3, с. 145-148]. Із зазначеного випливає, що обидва види мовної економії не є двома самостійними явищами, а на практиці пов’язані між собою. Як продовжує В. Г. Гак, “значення слів, що ви-

пускаються, долучаються до значення слова, яке залишається, у зв'язку з чим семантика останнього змінюється... Структурна економія нерідко супроводжується семантичною" [3, с. 145-148].

Виходячи із викладеного вище, ми вважаємо, беручи за основу визначення Н. А. Вінокурова [2, с. 40], що компресія в контексті творення анотації є своєрідною структурно-семантичною обробкою певної інформації, що призводить до її згортання, яке проявляється не окремо в плані вираження чи в плані змісту, а у спільній взаємодії обидвох планів. Такий процес розглядаємо в декількох аспектах, які включають згортання структури основного тексту, що призводить у висліді до скорочення такої структури, ущільнення (конденсація) інформаційного змісту окремих структур тексту задля збереження незмінним цього змісту або можливість його модифікації внаслідок методу ущільнення шляхом, наприклад, зниження інформативності текстових структур.

Слід додати, що при цьому основний текст (у нашому випадку статті) є своєрідним тлом, розгорнутою структурою, на основі якої здійснюється згортання, тобто процес утворення структури компресованої (у нашому випадку анотації). Тому, на нашу думку, текстуальна оформленість анотації як продукт компресії безпосередньо залежить від типу тієї розгорнутої структури, з якою вона пов'язана. Однак, тільки прагматичні приписи можуть окреслити, який ступінь та форма компресії необхідні при написанні того чи іншого виду анотації.

Таким чином, проаналізувавши загальну природу анотацій як поняття, нашим наступним кроком буде загальна характеристика анотацій, які застосовуються в американській медичній спеціалізованій періодиці.

Анотації в галузі медицини відображають загальну і спільну тенденції їх творення, що притаманні усій науковій письмовій комунікації, а саме: суплементарна (допоміжна) функція, що дає змагу адресатові дати оцінку пропонованої йому статті так, як цього прагне адресант; функція підтримки комунікації та презентаційна функція, оскільки анотація до медичної статті є важливим чинником у науковому спілкуванні, як і сама стаття, будучи її стислим представленням; інформативна функція в плані характеристики змісту статті у формі тезового звіту; функція підсумовування, коли резюмуються та абстрагуються всі основні фрагменти статті; специфікаційно-індикативна функція, позаяк сама наявність в мегатексті анотації свідчить про прагматичний напрямок і прагматичні завдання статті (іншими словами, тип статті); селективна функція, оскільки анотація служить адресатові попереднім інформатором у вирішенні питання доцільності чи недоцільності звернення до основного тексту, через наявність у ряді журналів статей з різних областей медичної науки, а також статей про різні напрямки клінічних досліджень в якійсь одній області, впливаючи, тим самим, на вибір читача.

Основне функціональне значення компресії полягає у максимально економному використанні мовних засобів для передачі повної наукової інформації.

Ми виділяємо два види компресії – структурну і семантичну. Компресія в мові – це явище двостороннє, яке не може існувати окремо, а лише у взаємодії плану виразу і плану змісту. План змісту відзначається максимальним ступенем семантичної конденсації, а план виразу – мінімумом представлених мовних засобів. Механізм компресії включає вибір синонімічних або варіативних засобів однакового змісту – в плані відбору мовних засобів, та як процес і результат процесу відбору на синтаксичному рівні певних структур, які притаманні мові науки.

### Література:

1. Вакулина О. Ф. К вопросу о компрессии придаточных определительных предложений в современном английском языке // Семантико-системные отношения в грамматике германских и романских языков. – Волгоград, 1980. – С. 15-38.
2. Винокуров Н. А. Компрессия как стилевая черта немецкой научной прозы // Дисс... канд. филол. наук, Ленинград. – 1984. – 162 с.
3. Гак В. Г. Сопоставительная лексикология. – М.: Междунар. Отношения, 1977. – 295 с.
4. Жилин И. М. Синтаксическая компрессия в новых германских языках // Иностр. языки в школе. – № 5. – 1971. – С. 10-28.
5. Мальчевская Т. Н. Синтаксическая компрессия как ведущий признак сокращенно-описательной разновидности письменной научной речи // Стиль научной речи. – М., 1978. – С. 50-85.
6. Мурзин Л. Н. Компрессия и семантика языка // Семантика и производство лингвистических единиц. – Пермь, 1979. – С. 27-58.
7. Мурзин Л. Н. О деривационных механизмах текстообразования // Теоретические аспекты деривации. – Пермь, 1982. – С. 22-38.
8. Степанова М. Д., Хельбиг Г. Части речи и проблема валентности в современном немецком языке. – М.: Высш. шк., 1978. – 148 с.
9. Троянская Е. С. К вопросу о технико-стилистических приемах в научной речи // Язык научной литературы. – М., 1975. – С. 45-52.
10. Moser H. Die Wirkung des Prinzips der Ökonomie bei Normwandlungen der deutschen Gegenwartssprache. Eine psycholinguistische Betrachtung. – In: Revue Roumaine de Linguistique. Bd. 18. Bucarest, # 4, 1973. – S. 295-325.